

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-9>

УДК 339.9(477)+332(477)

ПРІОРИТЕТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

PRIORITIES OF UKRAINE'S INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY: GLOBAL AND REGIONAL ASPECTS

Дугієнко Наталя Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4551-5548>

Дугієнко Олександр Едуардович

студент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9201-5709>

Duhiienko Natalia, Duhiienko Oleksandr
Zaporizhzhia National University

Стаття присвячена актуальним питанням визначення пріоритетів міжнародної економічної діяльності України враховуючи глобальний та регіональний аспекти. Розкрито взаємозв'язок, особливості та відмінності процесів глобалізації та регіоналізації економіки. Акцентовано увагу на тому, що ці відмінності та особливості актуалізують дослідження процесів глобалізації та регіоналізації з нових позицій, що необхідно для з'ясування змін у глобальній економіці з метою формування ефективної стратегії розвитку України. Проаналізовано позитивні та негативні наслідки глобалізаційних процесів. Досліджено рівень глобалізації в економіці України та чинники, що на нього впливають. Виявлено основні глобальні процеси, що визначають характер розвитку економіки нашої держави. Окреслено основні механізми підвищення конкурентних переваг країни.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, національна економіка, суперечливість, проблеми, держава, реформування економіки.

Статья посвящена актуальным вопросам определения приоритетов международной экономической деятельности Украины учитывая глобальный и региональный аспекты. Раскрыта взаимосвязь, особенности и различия процессов глобализации и регионализации экономики. Акцентировано внимание на том, что эти различия и особенности актуализируют исследование процессов глобализации и регионализации с новых позиций, что необходимо для выяснения изменений в глобальной экономике с целью формирования эффективной стратегии развития Украины. Проанализированы положительные и отрицательные последствия глобализационных процессов. Исследован уровень глобализации в экономике Украины и факторы, на него влияющие. Выявлены основные глобальные процессы, определяющие характер развития экономики государства. Определены основные механизмы повышения конкурентных преимуществ страны.

Ключевые слова: глобализация, регионализация, национальная экономика, противоречивость, проблемы, государство, реформирования экономики.

The article is devoted to topical issues of determining the priorities of Ukraine's international economic activity taking into account global and regional aspects. The interrelation, features and differences of economic globalization and regionalization processes have been revealed. It has been emphasized that these differences and features update the study of globalization and regionalization from a new perspective, which is necessary to clarify changes in the global economy in order to form an effective development strategy for Ukraine. The positive and negative consequences of globalization processes have been analyzed. Globalization has positive features, which have been revealed through the freedom of choice, namely the global flow of goods, services, innovation, capital and labour. However, the interconnectedness of national economies can also have negative consequences in the political environment, in particular, political instability may grow and the risk of violation or loss of national security of countries

may increase. The level of globalization in the economy of Ukraine and its impact factors have been studied. Among the key ones are: natural resource and human potential, level of economic development, level of scientific and technological development, fields of specialization (regionally and globally), institutional system` position and foreign economic infrastructure. Determinants, which led to the slowdown in the process of modernization of our country and deepened the level of its technical backwardness, made the country extremely dependent on foreign markets. As a result, Ukraine today does not have enough resources to ensure its economic competitiveness. The main global processes that determine the nature of economic development of our state have been identified. The main mechanisms for increasing the country's competitive advantages have been outlined. In particular, it has been noted that the key to Ukraine's high competitiveness at the international level is efficient and productive growth of the diversified national economy, which should have strong technological, scientific and investment background.

Keywords: globalization, regionalization, national economy, inconsistency, problems, government, economic reform.

Постановка проблеми. Розвиток світового господарства на сучасному етапі характеризується співіснуванням процесів глобалізації та регіональної інтеграції. Ці явища виникають у другій половині ХХ ст., а вже у ХХІ ст. наповнюються новим змістом, що дозволяє виокремити у глобалізаційних процесах сучасний етап, а стрімке зростання інтеграційних угруповань означити як нову хвилю регіоналізму або як «новий регіоналізм». Все це актуалізує дослідження глобалізації та регіоналізації з нових позицій, що необхідно для з'ясування змін у глобальній економіці з метою формування ефективної стратегії розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суперечливий характер процесів глобалізації та регіоналізації викликає суспільну увагу і наукові дискусії у світовому співтоваристві. Дослідженням проблем розвитку регіональних та глобальних процесів та їх впливу на економіку України займаються багато вчених і дослідників: О.А. Довгаль, Н.А. Казакова [1], В.Г. Федоренко, Т.Є. Воронкова [2], О.Н. Євтушенко, В.І. Андріяш [3], О.В. Воронova [4], Н.В. Мирна [5], С. Сардак, С. Радзівська [6], І.А. Шейко, Р.В. Петрова [7] та інших учених. У наукових працях глибоко і всебічно розкривається сутність процесів глобалізації та регіоналізації, аналізується можливості та загрози глобалізаційних процесів для України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте у вітчизняній літературі недостатньо розкритими є особливості впливу процесів глобалізації на перспективи розвитку регіональних об'єднань у сучасних умовах, зокрема висвітлення потребують перспективи міжнародної економічної діяльності України у глобальному та регіональному просторах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення впливу процесів глобалізації та регіоналізації на національну економіку та обґрунтування пріоритетів міжнародної економічної діяльності України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується розвитком двох протилежних, суперечливих та динамічних процесів, що впливають один на одного. Це глобалізація і регіоналізація. Глобалізаційні процеси, що характеризуються все більшою взаємозалежністю громадян та держав у сучасному світі, досить часто є викликом для багатьох держав, незважаючи на їх географічне положення, суспільно-політичний розвиток, рівень розвитку економіки та культурні особливості. Глобалізацію можна представити як процес розширення, поглиблення та прискорення світового співробітництва, який зачіпає всі аспекти соціального життя – від культурного до кримінального, від фінансового до духовного [8]. А регіоналізація розглядається «як зміцнення економічних, соціальних, науково-технічних та інших зв'язків між територіями або державами; виникнення регіональних об'єднань держав» [9]. Процес регіоналізації може розглядатися як інструмент збереження регіональної ідентичності в умовах глобалізації. Це свідчить про те, що логіка розвитку глобалізації та регіоналізації збігається, різниця полягає в масштабі [10]. Проте, варто акцентувати увагу на суттєвих відмінностях регіоналізації від глобалізації: 1) регіоналізація звичайно ґрунтується на правових основах з урахуванням рівноправності сторін, а глобалізація – це не юридичне поняття, і, як правило, диктується силовими центрами; 2) регіональне об'єднання відбувається між близькими територіально, соціально й економічно подібними за своїм характером країнами, а глобалізація включає у свою орбіту й прямо протилежні по всіх параметрах країни й соціуми; 3) у регіональному об'єднанні всі країни мають свою частку вигоди від об'єднання, а глобалізація призводить до різкої різниці між багатими та бідними країнами [4]. Саме тому розробка ефективного механізму взаємодії глобалізаційних і регіоналізаційних процесів на сучасному етапі світового господарства є надзвичайно актуальною.

Аналіз сутності глобалізації дозволяє зазначити, що взаємодія та взаємозалежність національних економік надає значну кількість благ, зокрема переваги міжнародного поділу праці, ефекти масштабу та розповсюдження інновацій. Глобалізація має позитивні риси, які розкриваються через свободу вибору, а саме глобальним переміщенням товарів, послуг, інновацій, капітальних і трудових ресурсів [11]. Проте взаємопов'язаність національних економік може мати й негативні наслідки у політичному аспекті, зокрема, може зрости політична нестабільність та підвищитись ризик порушення або втрати національної безпеки країн. Учені, які критикують процеси глобалізації акцентують увагу на тому, що з розвитком глобалізації збільшується рівень бідності в країнах, відбувається руйнація національних культур та погіршується стан навколишнього середовища [12].

Україна також не є винятком, і часто глобалізаційні процеси спричиняють тенденції, що стають викликами для нашої економіки. До них можна віднести: відставання від розвитку новітніх технологій, загострення соціально-економічних диспропорцій серед населення, наявність екологічних проблем, наявність активних процесів «офшоризації» іноземного капіталу. Всі ці виклики потребують виваженої стратегії державної політики та формування механізму регулювання економіки з урахування негативних тенденцій глобалізації [13].

Варто зазначити, що місце та роль України у глобалізаційних процесах формується під впливом багатьох чинників, серед яких провідними є: природно-ресурсний потенціал, людський потенціал, рівень економічного розвитку, рівень науково-технологічного розвитку, напрями спеціалізації (у світовому та регіональному масштабах), особливості функціонування інституціональної системи та стан зовнішньоекономічної інфраструктури.

Проведене дослідження показало, що Україна досить активно включається в процеси глобалізації. Зокрема, обсяги зовнішньої торгівлі підвищуються, спостерігається переорієнтація торгівлі на нових партнерів, збільшуються міграційні потоки і, відповідно, трансферти, зростають туристичні потоки в Україну та міжнародний туризм українців. Все це підтверджує активну участь у процесах інтернаціоналізації. Однак нова якість глобалізації проявляється не лише у підвищенні рівня взаємозалежності та взаємопов'язаності національних економік, але й у фактичному послабленні внутрішнього суверенітету дер-

жав. Глобалізація обмежує можливості урядів окремих країн самостійно розв'язувати проблеми, які стосуються їх національних територій [7]. Україна має всі передумови для того, щоб зайняти належне місце у світових інтеграційних процесах і отримати суттєві переваги від цього. Наприклад, мати можливість використовувати новітні досягнення науково-технічного прогресу, брати участь у міжнародному поділі праці, враховуючи власні можливості та створивши сприятливе правове та інфраструктурне середовище; збільшити обсяги туристичних потоків; розширити географію та обсяги іноземного інвестування. Але для того, щоб отримати такі результати потрібне функціонування національної господарської багаторівневої моделі, в якій кожна складова посилюватиме свій вплив на загальний позитивний ефект від активізації інтеграційних процесів. Сучасні реалії глобалізаційних процесів змушують кожну державу чітко означити свій геополітичний вибір. Важливим це питання є і для України, яка за своїм корінням є суто європейською державою.

Зауважимо, що України посідає середні позиції серед країн світу за рівнем глобалізації. Безперечно, особливості та характер розвитку вітчизняної економіки суттєво визначають глобальні процеси. Зокрема, можна зазначити такі:

1) Формування системи економічного домінування з багатьма полюсами, виникнення нових центрів впливу (Китай та Індія). За прогнозами дослідників у 2050 році Китай значно випередить США за економічними показниками, виробляючи понад 30,6 трлн. дол. У четвірку передових держав також увійде Бразилія, а Мексика та Індонезія посядуть сьоме та восьме місця відповідно [14];

2) Послаблення впливу міжнародних організацій. Експерти стверджують, що поступово зменшиться сфера впливу Європейського Союзу. Його місце посядуть країни Великої вісімки (Великобританія, Німеччина, Італія, Канада, Росія, США, Франція, Японія) та Група двадцяти (форум міжнародних нарад міністрів та глав центральних банків, які презентують 20 найбільших економік світу);

3) Збільшення потреби в коштах. Дефіцит ресурсів призводить до боротьби за них, зокрема через збройні конфлікти;

4) Фінансіалізація (монетизація) стала основною причиною глобальної фінансової кризи. Вона змінює пріоритети розвитку. Це процес вливання в економіку великого обсягу фінансових ресурсів перш за все за рахунок

емісії боргових цінних паперів та похідних фінансових інструментів;

5) Розміщення виробничих потужностей у країнах, що розвиваються;

6) Активна боротьба за розширення ринків збуту продукції;

7) Акцент на необхідність переходу на ресурсозберігаючий та екологічний спосіб виробництва.

Якщо до зазначеного додамо глобальну фінансову кризу та внутрішній соціально-економічний стан України, то можемо зрозуміти, що призвело до гальмування процесу модернізації нашої держави та поглиблення рівня технічної відсталості. Все це зробило вітчизняну економіку надзвичайно залежною від зовнішніх ринків, і як наслідок Україна сьогодні не має достатньо ресурсів для забезпечення конкурентоспроможності своєї економіки.

Для оцінки глобалізаційних процесів в Україні варто провести аналіз Індексу глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index, GCI). Рейтинг GCI сформовано на основі 113 індикаторів, які поєднані у 12 контрольних показників (інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір внутрішнього ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам, інноваційний потенціал), що визначають національну конкурентоспроможність [15]. На жаль, Україна поступається середнім оцінкам розвинутих країн ЄС за всіма складниками конкурентоспроможності. Найбільше відставання спостерігаємо за показниками «інституції», «інфраструктура», «технологічна готовність», «відповідність бізнесу сучасним вимогам», «інноваційний потенціал». Варто вказати, що за період 2004–2019 рр. конкурентоспроможність України не зазнавала значних коливань та змін. Найкраще місце в рейтингу Україна посідала в

2006–2007 рр. (69-е). У 2019 р. – Україна посіла 85 місце зі 141 [15].

Згідно з даними рейтингу GCI, в Україні спостерігається регрес за більшістю показників Індексу глобальної конкурентоспроможності. Це можна пояснити невирішеними внутрішніми та зовнішніми проблемами. Тому вважаємо, що основні механізми підвищення конкурентних переваг країни – це здійснення внутрішніх реформ в інтересах власної безпеки і добробуту (серед них освітня, медична, пенсійна, земельна, судова; запланована приватизація державних підприємств тощо) та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Гарантією високої конкурентоспроможності вітчизняної економіки на міжнародній арені є підвищення її ефективності та продуктивності, що має спиратися на потужну науково-технологічну та інноваційно-інвестиційну базу.

Безперечно, місце України в сучасному глобалізованому світі дедалі більше визначається залученістю до інтеграційних процесів. Географічне положення України на межі європейського й азійського просторів є одним із визначальних чинників її політичного та економічного розвитку. Вважаємо, що цей факт має впливати на формування національної системи бірегіональних (Європа – Азія) пріоритетів, що ґрунтуються на національних інтересах, економічному добробуті, сталому економічному розвитку України.

Висновки. Для України глобалізація та регіоналізація є суперечливими процесами. Оскільки, з одного боку, це серйозні виклики, проте з іншого – надають можливість для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки та відновлення втрачених позицій у світі. В обох випадках Україна має адаптуватися до цих процесів і посісти гідне місце у глобальній світовій економіці. Також, в інтересах нашої держави – сформувати багатополосну зовнішньоекономічну політику, брати участь у регіональних блоках зі своїми зонами тяжіння і впливом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія; кол. авт. / за ред. О.А. Довгаль, Н.А. Казакової. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 540 с.
2. Економіка України в глобальному і внутрішньому вимірі : монографія / за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенко, Т.Є. Воронкової. Київ : ТОВ «ДКС центр», 2017. 344 с.
3. Євтушенко О.Н., Андріяш В.І. Регіоналізація та глобалізація в процесі формування геополітичного і гео економічного простору. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2013/26.pdf (дата звернення: 04.08.2021).
4. Воронова О.В. Взаємозв'язок та відмінності регіоналізації та глобалізації. Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів та студентів «Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації» (Сімферополь, 22-23 березня 2012 року). Сімферополь, 2012. С. 143–144. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1548> (дата звернення: 04.08.2021).

5. Мирна Н.В. Сучасні тенденції регіоналізації та їх роль в європейських інтеграційних процесах. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_34 (дата звернення: 05.08.2021).
6. Сардак С., Радзієвська С. Перспективи України в процесах регіоналізації та глобалізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 5(200). С. 41–50.
7. Шейко І.А., Петрова Р.В. Оцінка поточного стану та перспектив розвитку глобалізаційних процесів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 21. Частина 2. С. 133–139.
8. Хелд Д. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура. Москва, 2004. 576 с.
9. Бутко М.П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія. Київ: АМУ, 2016. 452 с.
10. Сідоров В.І. Торгово-економічна складова регіональних економічних процесів в умовах глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2016. № 6. С. 31–37.
11. Червінський А., Шутиш М. Глобалізація: Україна залишається напіввідкритою і напівпрозорою. *Україна Business*. 2004. № 16. С. 4–5.
12. Frankel J. *The Environment and Globalization*. Cambridge: MA, 2003. 152 p.
13. Sokolova L., Veriasova G., Sokolov O. Scientific and Methodical Support for Enterprise's Competitiveness Increase under Conditions of Marketing Orientation. *Slovak international scientific journal*. 2018. № 16. Vol. 1. P. 15–17.
14. Стройко Т.В., Удовіченко О.Р. Розвиток української економіки в умовах глобалізації: уроки ірландського досвіду. *Економіка і суспільство. Електронне наукове видання*. 2018. Випуск 19. С. 240–245. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/35.pdf (дата звернення: 05.08.2021).
15. Рейтинг стран мира по индексу глобальной конкурентоспособности. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index> (дата звернення: 04.08.2021).

REFERENCES:

1. Dovhal O.A., Kazakova N.A. (2018) Hlobalizatsiia ta rehionalizatsiia yak vektory rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Globalization and regionalization as vectors of development of international economic relations]: kolektivna monohrafiia [collective monograph]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 540 p. (in Ukrainian)
2. Fedorenko V.H., Hryshchenko I.M., Voronkova T.Ye. (2017) Ekonomika Ukrainy v hlobalnomu i vnutrishnomu vymiri [Economy of Ukraine in the global and domestic dimension]: monohrafiia [a monograph]. Kyiv: TOV «DKS tsentr», 344 p. (in Ukrainian)
3. Yevtushenko O.N., Andriiash V.I. (2013) Rehionalizatsiia ta hlobalizatsiia v protsesi formuvannia heopolitychnoho i heoekonomichnoho prostoru [Regionalization and globalization in the process of forming the geopolitical and geoeconomic space]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 4, pp. 109–112. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2013/26.pdf (accessed 4 August 2021).
4. Voronova O.V. (2012) Vzaiemozviazok ta vidminnosti rehionalizatsii ta hlobalizatsii [The relationship and differences between regionalization and globalization]. Proceedings of the Stratehichni vektory rozvytku natsionalnoi ekonomiky v umovakh protydii vyklykam hlobalizatsii» (Ukraine, Simferopol, March 22-23, 2012). Available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1548> (accessed 4 August 2021).
5. Myrna N.V. (2013) Suchasni tendentsii rehionalizatsii ta yikh rol v yevropeiskykh intehratsiinykh protsesakh [Current trends in regionalization and their role in European integration processes]. *Derzhavne budivnytstvo*, no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_34 (accessed 5 August 2021).
6. Sardak S., Radziievska S. (2018) Perspektyvy Ukrainy v protsesakh rehionalizatsii ta hlobalizatsii [Prospects of Ukraine in the processes of regionalization and globalization]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, no. 5(200), pp. 41–50.
7. Sheiko I.A., Petrova R.V. (2018) Otsinka potochnoho stanu ta perspektyv rozvytku hlobalizatsiinykh protsesiv v Ukraini [Assessment of the current state and prospects of globalization processes in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 21(2), pp. 133–139.
8. Kheld D. (2004) Global'nye transformatsii: politika, ekonomika, kul'tura [Global transformations: politics, economics, culture]. Moscow, 576 p. (in Russian)
9. Butko M.P. (2016) Arkhitektonika konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v konteksti yevrointehratsii [Architectonics of competitiveness of regions of Ukraine in the context of European integration]: monohrafiia [a monograph]. Kyiv: AMU, 452 p. (in Ukrainian)
10. Sidorov V.I. (2016) Torhovo-ekonomichna skladova rehionalnykh ekonomichnykh protsesiv v umovakh hlobalizatsii [Trade and economic component of regional economic processes in the context of globalization]. *Biznes Inform*, no. 6, pp. 31–37.

11. Chervinskyi A., Shutysh M. (2004) Hlobalizatsiia: Ukraina zalyshaietsia napivvidkrytoiu i napivprozoroiu [Globalization: Ukraine remains semi-open and translucent]. *Ukraina Business*, no. 16, pp. 4–5.
12. Frankel J. (2003) *The Environment and Globalization*. Cambridge: MA, 152 p.
13. Sokolova L., Veriasova G., Sokolov O. (2018) Scientific and Methodical Support for Enterprise's Competitiveness Increase under Conditions of Marketing Orientation. *Slovak international scientific journal*, no. 16, vol. 1, pp. 15–17.
14. Stroiko T.V., Udovichenko O.R. (2018) Rozvytok ukraïnskoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii: uroky irland-skoho dosvidu [Development of the Ukrainian economy in the context of globalization: lessons from the Irish experience]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 19, pp. 240–245. Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/35.pdf (accessed 5 August 2021).
15. Reyting stran mira po indeksu global'noy konkurentosposobnosti [Ranking of the countries of the world according to the Global Competitiveness Index]. Available at: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index> (accessed 4 August 2021).